

Volume 9, Issue 2, March 2022, p. 136-152

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3109>

ArticleHistory:

Received

29/12/2021

Accept

15/03/2022

Available

online

15/03/2022

ESTABLISHMENT OF AUDIOVISUAL MEDIA REGULATORY AUTHORITIES PLATFORM IN THE TURKIC WORLD

TÜRK DÜNYASINDA GÖRSEL İŞİTSEL MEDYA DÜZENLEYİCİ
OTORİTELERİ PLATFORMU OLUŞTURULMASI¹

Ahmet AKALIN²

Abstract

Regulatory and supervisory authorities are responsible for the regulation and supervision of a wide area in the field of audiovisual broadcasting especially in traditional radio and television broadcasting sector, as well as over the internet (OTT) broadcasts and video sharing channels. These authorities cooperate under the roof of international organizations such as International Telecommunications Union (ITU), European Broadcasting Union (EBU) and of platforms such as European Platform of Regulatory Authorities (EPRA), Black Sea Broadcasting Regulatory Authorities Forum (BRAAF), Organization of Islamic Cooperation (OIC) Broadcasting Regulatory Authorities Forum (IBRAF), The Mediterranean Network of Regulatory Authorities (MNRA). In this cooperation process, information, experience and strategy are shared within the framework of technical dimensions such as internet and frequency spectrum sharing in the audiovisual media field and also of cultural and social dimensions such as the circulation of audiovisual content on a global scale. In this regard, the aim of this study is to discuss the necessity of establishing a platform (union, council, form) like those mentioned above so that the institutions and organizations that serve as regulatory bodies in the audiovisual media sector in the members of the Turkic Council and observer states collaborate better in the field of broadcasting. One of the qualitative research methods, in-depth interview technique was used in the study. Data were collected through a structured interview form with managers and experts of RTÜK, who participated in the activities of institutions such as ITU, EPRA, MNRA, BRAAF and IBRAF and academics who have worked in the audiovisual media in the Turkic World. Data obtained by face-to-face interview technique was analysed by descriptive analysis method. Results of the research showed that a platform to be established among the authorities which carry out regulatory activities in the audiovisual media field in the Turkic World will serve to share experience and to increase cooperation.

Keywords: International Platforms, Audio-Visual Media, Turkic World, Regulatory and Supervisory Boards

¹ Bu makale 23 Eylül 2021'de KAYFOR18'de sunulan bildirinin düzeltilip genişletilmesiyle oluşmuştur.

²Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, ahmetakalin@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9761-1569.

Özet

Görsel işitsel yayıncılık alanında faaliyet gösteren düzenleyici ve denetleyici kurullar geleneksel radyo ve televizyon yayıncılığı başta olmak üzere internet üzerinden yapılan OTT yayınlarına ve video paylaşım mecralarına kadar geniş bir alanın düzenlenmesi ve denetlenmesinden sorumludur. Bu kurumlar Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), Avrupa Yayın Birliği (EBU) gibi uluslararası kuruluşlar ile Avrupa Düzenleyici Otoriteler Platformu (EPRA), Karadeniz Yayıncılık Düzenleyici Otoriteleri Forumu (BRAf), İslam İşbirliği Teşkilatı Düzenleyici Otoriteler Forumu (IBRAF), Akdeniz Düzenleyici Otoriteler Ağı (MNRA) gibi platformların çatısı altında işbirliği yapmaktadır. Bu iş birliği sürecinde, görsel-işitsel medya alanında frekans spektrum paylaşımının ve internet yayıncılığının da dahil olduğu teknik boyutlar ile görsel-işitsel içeriklerin küresel ölçekte dolaşımı gibi kültürel ve sosyal boyutlar çerçevesinde bilgi, tecrübe ve strateji paylaşımı yapılmaktadır. Bu çalışmada Türk Konseyi (Türk Keneşi) üyesi ve gözlemcisi devletlerde görsel-işitsel medya alanında düzenleme işlevi gören kurum ve kuruluşların yayıncılık alanında daha aktif işbirliği yapmaları için yukarıda benzerleri sayılan yapılar gibi bir platform (birlik, konsey, forum) kurulmasının gerekliliğinin tartışılması amaçlanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. RTÜK'ten ITU, EPRA, MNRA'nın faaliyetlerine katılmış veya BRAf ve IBRAF'ın kurulmasında görev almış yönetici ve uzmanların yanı sıra RTÜK'ün uluslararası faaliyetlerine katılmış akademisyenlerle de yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. Yüz yüze görüşme tekniği ile elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmada tartışılan fikirlerden hareketle Türk Dünyasında görsel işitsel medya alanında düzenleme faaliyetlerini yürüten otoriteler arasında oluşturulacak bir platformun tecrübe paylaşımına ve işbirliğinin artmasına hizmet edeceği beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Platformlar, Görsel İşitsel Medya, Türk Dünyası, Düzenleyici ve Denetleyici Kurullar

GİRİŞ

Devletler bir uluslararası sistem içerisinde var olmaktadır. Bu devletlerin güçlerinin ölçüsü yalnızca otoritelerini kendi içlerinde ne kadar etkin biçimde icra edebildikleri değildir. Bu ölçü Wallerstein'in ifadesiyle "*dünya-sisteminde rekabetçi ortamda başlarını ne kadar dik tutabildikleriyle*" ilgilidir (Wallerstein, 2014: 102). Bu bakımdan devletler geçmişten günümüze çeşitli bölgesel ve küresel işbirliklerinin şemsiyesi altında bir araya gelmişlerdir. Bu bağlamda telekomünikasyon alanında geçmişi 1865 yılına kadar giden ve dünya genelinde haberleşmenin teknik alt yapısının ortaya konulmasını amaçlayan Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU)'nin kurulmasından bu yana çoklu işbirliği faaliyetleri ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde radyo yayınlarının başlaması, bunu iki savaş arası dönemde televizyon yayınlarının takip etmesiyle birlikte görsel işitsel medya alanında önemli teknik gelişmeler olmuştur. Yine bu dönemde içerik üretimi gelişmeye başlamıştır. Bütün bunların sonucu olarak ortaya çıkan sektörün, ilgili devletlerin yetkili kurumları tarafından düzenlenmesi ve denetlenmesi gerekmiştir. Bu kapsamda birçok ülkede görsel işitsel medyanın düzenlenmesi ve denetlenmesine ilişkin çeşitli kamu otoriteleri kurulmuştur. Bu kurumların çoğu idari ve örgütlenme bakımından Amerika Birleşik Devletleri'nde 1934'te kurulan ve bu alanda ilk olan Federal İletişim Komisyonu (FCC) benzeri bağımsız idari otoritelerdir.

1980'ler de uydu yayınları başta olmak üzere iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin etkisiyle sınır ötesi yayınların düzenlenmesi konusu gündeme gelmiştir. Yine bu dönemde Amerika'da olan ama Avrupa'da olmayan özel yayıncılık Avrupa kıtasının batısında hızla yaygınlaşmıştır. Batı Avrupa'daki liberal demokratik rejimlerin hüküm sürdüğü devletlerde görsel işitsel medya alanını düzenlemek için kamu otoriteleri kurulmaya başlanmıştır. Yayıncılığın doğasından dolayı bu otoritelerin diğer devletlerdeki benzerleriyle ikili ve çoklu işbirliği yapmaları gerekmiştir.

Türkiye’de ise 1994’ten beri faaliyet gösteren Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleri alanında düzenleyici ve denetleyici bağımsız idari otorite olarak görev yapmaktadır. RTÜK’ün kuruluşunda Kıta Avrupası’ndaki benzer kurumlar örnek alınarak, anayasal güvence altında idari ve ekonomik yönden özerk bir kamu otoritesi ihdas edilmiştir. Ancak görsel işitsel alanı düzenlemedeki bu yaklaşım ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu bağlamda bazı ülkelerde RTÜK’ün faaliyet alanlarında görev yapan bakanlıklar veya genel müdürlükler bünyesinde teşkilatlanmış kurumlar vardır. Bunlarında görevi o ülkelerdeki radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmeti veren özel yayıncıların olduğu sektörü teknik ve ekonomik yönden yayın içeriği açısından denetlemek ve düzenlemektir.

Çalışmada işbirliği yapılması için ele alınan kurumlar ister bağımsız idari otorite şeklinde isterse de herhangi bir bakanlık bünyesinde teşkilatlanmış olsun, ilgili ülkedeki kamu yönetimi teşkilatındaki yerine ve statüsüne bakılmaksızın üstlendikleri rol dikkate alınmaktadır. Bu rol de görsel işitsel medya alanının düzenlenmesi ve denetlenmesidir.

Çalışmanın konusu olan ve 2009 yılından beri faaliyetlerine devam eden Türk Konseyi’nin üye ve gözlemci ülkelerinden Azerbaycan³ ve Macaristan⁴’da görsel işitsel medya alanında RTÜK benzeri düzenleyici ve denetleyici kurullar bağımsız idari otoriteler olarak faaliyet göstermektedir. Türk Konseyi’nin üyesi diğer ülkelerde ise görsel işitsel medyanın düzenlenme ve denetlenmesi, ilgili bakanlıkların bünyesinde ya da ayrı olarak örgütlenmiş kurumlar vasıtasıyla takip edilmektedir. Çalışmada her iki sınıflandırmada yer alan kurumlar birlikte “görsel işitsel medya alanında faaliyet gösteren kamu otoriteleri” olarak ifade edilmektedir.

Bu çalışmada 2009 yılında imzalanan Nahçıvan Antlaşması ile kurulan Türk Konseyi üyesi Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye ve Özbekistan devletleri ile gözlemci olarak Keneş faaliyetlerini takip eden Macaristan ve Türkmenistan’ın görsel işitsel medya alanındaki işbirliği imkânları tartışılmaktadır. Söz konusu işbirliğinde RTÜK benzeri kamu otoritelerinin rolü ve bu yapıların çoklu işbirliğini kolaylaştırmada belirli bir platform çatısı altında bir araya gelme imkânları irdelenmektedir.

1.Görsel İşitsel Medyada Kamu Otoritelerinin İşbirliğine Tarihsel Bakış

İletişim alanında uluslararası alanda oluşturulan ilk ortak çalışma yapısı 1865 yılında kurulmuş olan “Uluslararası Telgraf Birliği” dir. Padişah Sultan Abdülaziz döneminde kurulan bu birliğe Osmanlı Devleti dâhil 20 ülke kurucu üye olmuştur. Radyo yayıncılığı ABD özelinde başladığı 1920’li yıllardan itibaren ticari bir faaliyet olarak kabul edilip bu yönde yapılandırılmış 1939 yılında başlanan düzenli televizyon yayıncılığında da aynı görüş hakim olmuştur (Paçacı vd., 2011: 26). İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise silah teknolojisi bilgi iletişim teknolojisine evrilmiş bu dönemde görsel işitsel medya hizmetleri tüm dünyada hızla yaygınlaşmıştır. Bu dönemde çok taraflı kuruluşlar ve kurumlar arası ilişkiler hızla çoğalmış ve gelişmiştir (Aydemir, 2016: 77). Söz konusu süreçte Uluslararası Telgraf Birliği, 15 Ekim 1947’de Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) adıyla Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren, devletlerarası hukuk tüzel kişiliğine haiz bir uzmanlık kuruluşu haline gelmiştir. Birliğin temel amacı, her çeşit telekomünikasyon aracının rasyonel kullanımına yönelik olarak üyeleri arasındaki işbirliğini sağlamaktır. Birlik, gelişmekte olan ülkelere telekomünikasyon alanında teknik yardım temin etmektedir. Bu ülkelerde telekomünikasyon hizmetlerine katılımı desteklemek amacıyla insan kaynağı ve finansal kaynak yönünden, yardımlarda bulunmaktadır. Bu kapsamda ITU, telekomünikasyon hizmetlerinin etkinliklerinin artırılması için teknik olanakların ve etkili uygulamaların geliştirilmesine katkı sunmaktadır (BTK, btk.gov.tr/itu, E. 16.07.2021). Böylelikle Birliğin küresel ölçekte sayısal bölünmenin (Akalın, 2011: 38) önüne geçmeyi hedeflediği düşünülmektedir. 2018 yılı itibarıyla Birlik’e BM’nin 193 üye ülkesinin ilgili kurumlarının yanı sıra dünya çapında 800’ü aşkın özel sektör kuruluşundan üyesi bulunmaktadır (BTK, btk.gov.tr/itu, E. 16.07.2021).

³ Milli Televizyon ve Radio Şurası, <http://www.ntrc.gov.az/> , Erişim: 04.03.2020

⁴ Ulusal Medya ve İletişim Kurumu Medya Konseyi, <https://www.epra.org/organisations/nmhh-hu>, 04.03.2020

Avrupa'nın medya politikalarının temel ayağını oluşturan Avrupa Konseyi'nin (European Council CE, Brüksel) 1989'da kabul edilen Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi 1997'de ve 2007'de güncellenmiştir. Bu metin 2007'de güncellenen adıyla Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi adını almıştır (Çabuk, 2013: 45). Görüşme yapılan RU5 ise RTÜK'ünde kurulduğu günden beri Türkiye adına Kurumun Avrupa Birliği'nin medya politikalarının süreci yakından takip ettiğini ifade ederek süreci detaylı olarak şu şekilde açıklamıştır;

Avrupa Konseyi (Council of Europe CoE, Strasbourg) Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'ni (Transfrontier Television Convention) düzenleyen, Türkiye'nin de aralarında olduğu 47 üyeli uluslararası bir kuruluştur. Sözleşmenin dönemsel koşullara göre yapılan değişiklikleri içeren Protokolü 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. 5 Mayıs 1989'da Avrupa Konseyi'ne üye devletler, Avrupa Birliği üyesi devletler ile Avrupa Kültür Sözleşmesi'ne taraf ülkelerin imzasına açılan Sözleşme'yi Türkiye 7 Eylül 1992'de imzalamış, 21 Ocak 1994 tarihinde onaylamış ve 1 Mayıs 1994'de yürürlüğe koymuştur (RU5).

Avrupa Birliği ise **Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi/Yönergesi**⁵ düzenleyen Türkiye'nin de 2005 yılından beri adaylık müzakerelerini yürüttüğü 27 AB üyesinden oluşan uluslar üstü bir kuruluştur. Direktif iki kere teknolojik gelişmelere uyum sağlamak adına değiştirilmiştir. En son değişiklikle isteğe bağlı medya hizmetlerini de düzenleyecek şekilde adı Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi olarak değişen Yönerge 2010 yılında yürürlüğe girmiştir (RU5). Bahsedilen bu düzenlemeler birbirleri ile çelişmeyen birbirlerini tamamlayan çatı metinlerdir. Bu sözleşmeler ifade ve haber alma özgürlüğü, editoryal sorumluluk, yargı yetkisi, küçüklerin korunması, ticari iletişim, fikri mülkiyet hakları gibi temel konuları düzenlemiştir.

İletişimin teknik boyutunun yanı sıra diğer alanlarında da ülkeler arasında önemli işbirliği yapılarından söz etmek mümkündür. Zira günümüzde diplomasi artık devletler arasında ikili boyutta kalmayan, uluslararası örgütlenmelerin dâhil olduğu kolektif çok taraflı bir yapıya bürünmekte ve devletler artık bu örgütlenmelerde temsil edilmektedir (Aydemir, 2016: 78). Bu bağlamda kurumsal vizyonunu "görsel-işitsel medya hizmetleri alanında sektöre yön veren, uluslararası düzeyde söz sahibi bir otorite olmak" olarak ifade eden RTÜK'te faaliyet alanı ile ilgili olarak mevzuatta yer alan yetkileri, ödev ve sorumlulukları çerçevesinde uluslararası alanda ikili ve/veya çoklu işbirliği şeklinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye'nin üye ya da gözlemci üye olduğu bu yapılardan platform, ağ veya forumlar şeklinde öne çıkanlar EPRA, MNRA, BRAF, IBRAF ve ERGA'dır (Tablo 1). RTÜK, yayıncılık alanında faaliyet gösteren uluslararası platformlarda Türkiye'yi temsil etmektedir. Üst Kurul, Avrupa Düzenleyici Otoriteler Platformu'nun (EPRA) ve Akdeniz Düzenleyici Kurullar Ağı'nın (MNRA) kurucu üyeleri arasında yer almıştır. RTÜK, aynı zamanda Karadeniz Yayıncılık Düzenleyici Kurulları Forumu'nun (BRAF) ve İslam İşbirliği Teşkilatı Yayıncılık Düzenleyici Otoriteleri Forumu'nun (IBRAF) Sekreteriyalarını yürütmektedir. Avrupa Birliği (AB) düzenleyici ve denetleyici kurullarının çatı kuruluşu olan Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Avrupa Düzenleyiciler Grubu'nun (ERGA) toplantılarına gözlemci sıfatı ile katılmaktadır.

5 Television Without Frontiers Directive ya da uzun adıyla Council Directive 89/552/EEC of 3 October 1989 on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities

Tablo 1. Görsel İşitsel Medya Alanında Faaliyet Gösteren Uluslararası Birlikler, Formlar, Ağlar

	Kuruluş Yılı	Üye Sayısı	Sekretarya Merkezi	İşbirliği Alanı ve/veya Boyutu	Hukuki Dayanağı	Bağlı, İlgili ya da İlişkili Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	Kapsama Alanı	Gelir Kaynağı ve Aidatlar	Karar ve Önerilerin Niteliği	Çalışma Dili	Resmi Biçimi
İTU	1865		Cenevre	Teknik	Uluslararası Antlaşmalar	BM	Küresel		Bağlayıcı	İngilizce ⁶	Birlik *Çalışma Organı
EPRA	1995	55-47	Strazburg	Bilgi Alış Verişi	Tüzük	Avrupa Konseyi	Avrupa	Üye Aidatları	Tavsiye / Görüş alışverişi	İngilizce Fransızca	Dernek
MNRA	1997	26-23	Paris ⁷	Bilgi Alış Verişi	Tüzük		Akdeniz ülkeleri		Tavsiye/ Görüş alışverişi	İngilizce Fransızca Arapça	Ağ
BRAF	2008	12	Ankara	Bilgi Alış Verişi	Tüzük	KEİ (BSEC)	Karadeniz		Görüş alışverişi imkanı	İngilizce	Forum
IBRAF	2011	25	Ankara	Bilgi Alış Verişi	Tüzük	İİT	Küresel ⁸		Görüş alışverişi	İngilizce Arapça	Forum
ERGA	2014	29-27	Brüksel	Politika Belirleme	AB Direktifleri	Avrupa Birliği	AB Üyeleri	Tavsiye kararı niteliğinde hukuki metin	Görüş alışverişi	İngilizce Arapça	Çalışma Grubu

RTÜK kültür ve dil birliği içerisinde olduğu ülkelerin kendisiyle benzer kurumlarıyla ile de ikili ve çoklu işbirliğini yapmak istemektedir. Zira Kurumun 2019-2023 Stratejik

⁶ BM'nin resmi olarak kullandığı 5 dil

⁷ Sekretarya Fransa'nın Görsel İşitsel Düzenleyici Kurulu CSA tarafından yürütülüyor (RU7)

⁸ İslam İşbirliği Teşkilatına Üye 57 Ülke

Planına *Türk Dili Konuşan Ülkeler Yayıncılık Düzenleyici Kuruluşları Birliğini (T-YDKB)* başlığı altında çeşitli proje ve faaliyetler yer almıştır.

2.RTÜK'ün Türk Dünyasına Yönelik Faaliyetlerinin Geçmişi

Uluslararası ilişkilerin diplomatik yollarla kurulduğu günümüz toplumlarında diplomasi kavramı, en geniş anlamıyla uzlaşmayı temsil etmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle zirveye ulaşan uluslararası iletişim/etkileşim, diplomasiyi alt başlıklara ayırarak çeşitlendirmiştir. Bu bağlamda diplomasi siyasal ve ekonomik ilişkilerin dışında toplantı, konferans, sempozyum, çalıştay, panel ve spor etkinlikleri gibi sosyal ve kültürel boyutlarda da yürütülmesi gereken bir faaliyete dönüşmüştür (Aslan ve Öztekin, 2020: 1438).

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kamu diplomasisi çerçevesinde Türkiye'de bilinen bir örnek olsa da TRT dışında kamu diplomasisi faaliyetleri yürüten başka kurumlar da bulunmaktadır. Bu kurumlardan biri de RTÜK'tür. RTÜK, yürütücüsü ya da katılımcısı olduğu faaliyetler, organizasyonlar ve iş birlikleriyle uluslararası sahada etkin olarak yer almaktadır (Aslan ve Öztekin, 2020: 1438). RTÜK kuruluşundan itibaren Türk ve Akraba Topluluklarında görsel işitsel alandaki çalışmalarda işbirliği yollarını aramıştır. Bu alanda ilk çalışma bir yol haritası olarak 1999 yılında dönemin Uluslararası İlişkiler Biriminde görevli uzmanlar tarafından kurum yönetimine proje olarak sunulmuştur (RU5).

Bu konuda en önemli adımlardan birisi 2009 yılında eğitim alanında atılmıştır. Şöyle ki; 1991 yılında Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarının hemen ertesinde Türkiye 1992 yılında *Büyük Öğrenci Projesini* devreye koymuştur. 1994 yılında kurulmuş olan RTÜK'te 2009 yılından itibaren Türk ve Akraba Topluluklarından gelip te Türkiye'de iletişim, medya, gazetecilik gibi alanlarda eğitim gören lisans ve lisansüstü öğrencilerin katılımıyla **Gelecekle İletişim Çalıştayı** hayata geçirilmiştir. Tabanda eğitim alanında başlamış olan bu işbirliğinin süreklilik kazanmasıyla birlikte kurumlar arasında işbirliği konusu gündeme gelmiştir.

RTÜK söz konusu faaliyetleri sayesinde kişiler ya da kurumlar arasında uluslararası iletişim ve etkileşim oluşturarak hem kurumsal hem de ulusal anlamda kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Düzenlediği çalıştaylarla kamu diplomasisi adına stratejik faaliyetler gerçekleştiren RTÜK, Türkiye'deki farklı üniversitelerin iletişim fakültelerinde eğitim almakta olan yabancı uyruklu öğrencileri de hedef kitlesi içerisine alacak şekilde gerçekleştirdiği 'Gelecekle İletişim Çalıştayı'yla bu alanda önemli aktörlerden biri haline gelmiştir. İlk çalıştayın yapıldığı 2009 yılından son çalıştayın yapıldığı 2019 yılına kadar aynı isim altında yurt içi ve yurt dışında toplam 11 ayrı çalıştay düzenlenmiştir. Her sene farklı bir tema üzerinden gerçekleştirilen çalıştaylara, yabancı uyruklu öğrencilerin yanı sıra gazeteci ve televizyon çalışanları gibi meslek profesyonelleri, destekleyiciler (sponsorlar), paydaş kurum temsilcileri ve RTÜK yetkilileri de katılmışlardır (Aslan ve Öztekin, 2020: 1438).

RTÜK 2016-2020 Stratejik Planı kapsamında kurulması öngörülen Türk Dili Konuşan Ülkeler Yayıncılık Düzenleyici Kuruluşları Birliğine (T-YDKB) zemin oluşturması amacıyla 27-28 Nisan 2017 tarihleri arasında İstanbul'da Türk Keneşi Medya ve Enformasyon İşbirliği Çalışma Grubu 6. Toplantısını gerçekleştirmiştir. Toplantıda medya ve enformasyon alanında gerçekleştirilebilecek işbirliği imkânları ele alınmıştır. Toplantıya Türk Konseyi nin kurucu üyeleri olan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye'nin medya alanında faaliyet gösteren kurumlarından temsilciler katılmıştır.

Bu alandaki önemli somut adımlardan birisi 2017 yılında gerçekleşen *Türk Dili Konuşan Ülkeler Yayıncılık Düzenleyici Kuruluşları Toplantısı* dır.

2.1. Türk Dili Konuşan Ülkeler Yayıncılık Düzenleyici Kuruluşları Toplantısı (2017)

26-27 Ağustos 2017 tarihleri arasında Van'da *Türk Dili Konuşan Ülkeler Yayıncılık Düzenleyici Kuruluşları ve Düzenleyici Kurum İşlevi Gören Kamu Kurumları* toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıya Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Kuzey

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti temsilcileri ile Türk Keneşi⁹ temsilcileri katılmıştır. Toplantıda, görsel-işitsel medya düzenlemeleri alanında bilgi, görüş ve deneyim alışverişi yapma amacına yönelik bir platform kurma kararının alındığı Sonuç Bildirisi kabul edilmiştir (RTÜK, 2018: 96-97).

Tablo 1 Türk Dili Konuşan Ülkeler Yayıncılık Düzenleyici Kuruluşlar veya Otoriteleri Çalışma Grubu Toplantısı

2.2. Kurumsal Stratejik Planda Türk Dünyasındaki Paydaşlarla İşbirliği Hedefi

RTÜK'ün 2019-2023 Stratejik Planında Türk dili konuşan ülkelerin görsel işitsel medya alanında düzenleme ve denetleme faaliyetleri yapan kamu otoriteleri arasında işbirliğini sağlama için aşağıdaki proje ve faaliyetlerin uygulamaya geçilmesi hedeflenmektedir. Buna göre ilgili hedefler içerisinde yer alan proje ve faaliyetler şöyledir:

Hedef 3.4. RTÜK'ü ulusal ve uluslararası alanda tanıtmak, kurumsal imaj ve itibarını güçlendirici çalışmalar yapmak

Proje Faaliyet: 3.4.4 Türk Dili Konuşan Ülkeler Yayıncılık Düzenleyici Kuruluşları Birliğini (T-YDKB) kurmak.

Proje Faaliyet: 3.4.5. Türk Dili Konuşan Ülkeler Yayıncılık Düzenleyici Kuruluşları Birliğinin (T-YDKB) İşbirliği Kurultayını yapmak ve bu çerçevede toplantıları yıllık olarak yapmaya başlamak.

Proje Faaliyet: 3.4.6. T-YDKB kapsamında uzman değişimi programını uygulamak.

Proje Faaliyet: 3.4.7. Türk dünyası görsel-işitsel medya denetimi sağlayan kuruluşlarla işbirliği imkânlarının geliştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak için Türk Konseyi (Türk Keneşi) toplantılarına Üst Kurul delegasyonunun da katılımının sağlanması.

3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Türk Konseyi üyesi ya da gözlemci olarak Konseyin faaliyetlerine katılan ülkelerde görsel-işitsel medya alanında düzenleme ve denetleme işlevi gören kurum ve kuruluşların bir platform şemsiyesi altında bir araya gelmelerinin sosyal, kültürel ve ekonomik alanda bu ülkelere yapacağı katkının tartışılmasıdır.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel çözümleme, araştırmacının ön planda olduğu bir araştırma şeklidir (Denzin ve Lincoln, 2011: 3). Bu anlamda,

⁹ Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi ifadesi Türk Devletleri Teşkilatı olarak değiştirilmesi 12 Kasım 2021 tarihinde Türk Konseyi (Keneş)'nin 8. İstanbul Zirve Bildirisi ile kabul edilmiştir.

uluslararası tecrübeye sahip RTÜK yöneticileri, RTÜK uzmanları ve akademisyenlerle Türk dünyasında görsel işitsel medya alanında işbirliği imkânlarının tartışıldığı bu çalışmanın problemi ve amacı nitel çözümleme yönteminin uygulanmasına daha yakın olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada iki farklı nitel veri toplama tekniğinin sağladığı olanaklardan yararlanılmıştır. Araştırma probleminin doğasına uygun olduğu için veri toplama tekniği olarak, doküman analizi ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniklerinden istifade edilmiştir.

Bu araştırmanın birinci kısmında doküman analizinden faydalanılmıştır. Bu konu ile ilgili yazılı materyaller incelenmiştir.

İkinci aşamasında ise nitel veri toplama araçlarından görüşme yöntemi içerisinde yer alan *yarı yapılandırılmış görüşme tekniği* kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler için tüm görüşmelerde kullanılmak üzere bir dizi soru hazırlanmaktadır. Bu yöntemde kendileriyle görüşülen kişilerin hepsine sorular aynı sırayla sorulur, ancak kendisiyle görüşülen kişinin görüşme sırasında istediği şekilde soruyu yanıtlamasına izin verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Görüşmenin amacı, görüşme yapılan katılımcının üzerinde çalışılan konu ile ilgili olarak bakış açısını öğrenmek olduğu için bu araştırmada da katılımcıların Türk Konseyine üye ya da gözlemci olan ülkeler arasında görsel işitsel medya alanında yapılabilecek işbirliği imkânlarına yönelik görüşlerini almaktır. Yapılan görüşmelerle Türk Dünyasındaki Radyo ve Televizyon Üst Kurulu benzeri düzenleyici ve denetleyici kurulların rolü, söz konusu kurulların veya kamu kurumlarının işbirliği imkânlarını ne yönde değerlendirdikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

5.Çalışma Grubu

Çözümleme bölümünde katılımcıların isimleri verilmemiş bunun yerine her bir bölümün katılımcıları için farklı kısaltmalar kullanılmıştır. RTÜK yöneticileri için RY1, RY2, RY3; RTÜK çalışanları (uzmanları) için RU1, RU2, RU3, RU4, RU5, RU6, RU7, RU8 Türk Dünyasında görsel işitsel medya ile ilgili çalışma yapan akademisyenler için ise Akademik1, Akademik2, Akademik3 şeklinde kısaltmalar kullanılmıştır.

Tablo 2. Çalışma grubunun demografik özellikleri.

	Sayı	Eğitim	Cinsiyet
RTÜK Yönetici	2	Yüksek Lisans (1) Prof.Dr (1)	Erkek (2)
RTÜK Çalışan	8	Lisans (6) Yüksek Lisans (2)	Erkek (7), Kadın (1)
Akademisyenler	3	Dr. (1), Doç (1), Prof. (1)	Erkek (3)

6. Veri Toplama Süreci

Türk Dünyasında Görsel İşitsel Medya Düzenleyici Otoriteleri Platformu Oluşturulması ile ilgili yapılan bu çalışmada *yarı yapılandırılmış görüşme formu (semi-structured interview form)* oluşturulmadan önce, RTÜK'ün kurumsal olarak üye ya da gözlemci olarak katıldığı İTÜ, EPRA, MNRA, BRAF, IBRAF gibi uluslararası işbirliği ile oluşan yapılar incelenmiştir. Bu birlik, ağ, form ve platform yapılarının işbirliği imkânları araştırılmıştır.

Bu alanyazın taraması sonucunda, araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Elde edilen veriler ışığında görüşme formu hazırlanmış ve form İTÜ, EPRA, MNRA, BRAF, IBRAF faaliyetlerine RTÜK'ü temsilen katılan heyetlerde yer alan,

ayrıca BRAF ve IBRAF'ın kurulmasında etkin rol almış ve sekreteryaya işlevinde görev yapmış olan toplam iki uzmana incelettirilerek, onların görüş ve önerileri doğrultusunda son haline getirilmiştir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) bünyesinde yapılacak çalışma ile ilgili olarak Üst Kurul Başkanlık Makamının onayı alınmıştır.

Araştırma kapsamında her katılımcıya açık uçlu toplam üç soru yöneltilmiştir. Ayrıca, toplanan verilerin araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacağı belirtilerek, soruları tam bir güven içinde yanıtlayabilmeleri için isimlerinin kodlanarak kullanılacağı söylenmiştir. Bu sayede tüm görüşlerini içlerinden geldiği gibi ifade etmeleri sağlanmıştır.

Görüşme yapılan RTÜK yöneticileri, RTÜK çalışanları ve akademisyenlere¹⁰ sorular aynı sıra ile sorulmuş ve görüşme sorularına verdikleri cevaplarda bir sınırlama yapılmamıştır. Böylece, RTÜK yönetici ve çalışanları ile akademisyenlerin beklentilerini açıklamalarına ve görüşme konusundaki betimlemelerine olanak sağlanmıştır. Görüşmeler araştırmaya katılan RTÜK yönetici ve çalışanları ile yüz yüze; akademisyenlerin Ankara dışında olanları ile telefon ve/veya e-posta ile yapılmış olup, her katılımcı ile görüşme ortalama 30-40 dakika sürmüştür.

7. Veri Analizi

Nitel araştırmalarda toplanan veriler, betimsel ve içerik analizi olmak üzere iki şekilde çözümlenmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Bu araştırmada ise elde edilen veriler *betimsel analiz tekniği* ile çözümlenmiştir. Temel olarak birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmiş ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize edilerek yorumlanmıştır. Bu araştırmanın verilerinin içeriğinin analizinde dört aşamalı olan nitel betimsel analiz tekniği kullanılırken şu sıra izlenmiştir: Verilerin kodlanması, Temaların bulunması, Verilerin kodlara ve temalara göre organize edilmesi ve tanımlanması ve Bulguların yorumlanması şeklindedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

BULGULAR

Araştırma kapsamında RTÜK yönetici ve çalışanları ile akademisyenlere “Türk Dünyasında Görsel İşitsel Medya Düzenleyici Otoriteleri Platformu Oluşturulması” ile ilgili olarak yöneltilen sorulara verilen cevaplara bakıldığında, toplam üç adet tema saptanmıştır. Bu temalara ilişkin bulgular aşağıdaki başlıklar altında ele alınarak incelenmiştir.

RY1, RY2, RU1, RU2, RU3, RU4, RU5, RU6, RU7, RU8, Akademik1, Akademik2, Akademik3 ile yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerin çözümlemesi 3 ana başlıkta yapılmıştır. Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- *Türk Konseyi üyesi ülkeleri arasında görsel işitsel medya alanında başlıca işbirliği imkânları neler olabilir?*
- 2- *Bu ülkelerin görsel işitsel medya alanında işbirliğini oluşturmada düzenleyici otoritelerinin ya da bu işlevi gören ilgili kurumlarının rolü ne olmalıdır?*
- 3- *EPRA, BRAF, IBRAF, MNRA örneklerinden yola çıkarak bu kurum veya kuruluşlar arasında nasıl bir işbirliği biçimi olmalıdır?*

Katılımcılarla yapılan mülakatlardan alınan cevaplar aşağıdaki üç başlık çerçevesinde detaylandırılmaktadır.

8.1. Türk Dünyasında Görsel İşitsel Medya İşbirliği İmkânları

Türk Konseyi üyeleri arasında kültür ve dil yakınlığının olması, kültürün alt grubu olan gelenek, görenek ve adetlerdeki benzerlikler iletişim kolaylığı sunmakta, iletişim kanallarının açık olması ise birçok alanda işbirliğine zemin hazırlamaktadır. Avrupa içlerinden Çin'e kadar var olan bu kültürel yakınlık görsel işitsel medya alanında birçok işbirliği fırsatının doğmasına neden olmaktadır.

10 RTÜK'ün Türk Dünyasıyla ilgili faaliyetlerine katkı sunmuş akademisyenler

Yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlara göre Türk dili konuşan coğrafyada görsel işitsel medya alanında işbirliği imkânları *içerik üretimi*, üretilen içeriğin *iletimi*, içeriğin *dağıtım* ile *düzenleme ve denetleme* olmak üzere dört boyutta gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir.

8.1.1. İçerik Üretimi

Görsel işitsel medya denilince yeni nesil teknolojilerin ürettiği mecralar, geleneksel radyo ve televizyon yayıncılığı ve sinema eserleri birlikte düşünülmelidir. Dizi filmler, belgesel filmler, sinema eserleri, müzik programları, yarışma programları gibi temalarda Türk Konseyi üyesi ülkelerin içerik üreticilerinin (yapımcıları) önemli iş birliği olanaklarının olduğu açıktır. Bu bağlamda ortak içerik üretimi ile ilgili çalışmalar yapılırken farklı ülkelerdeki profesyonellerin uluslararası ortak yapımlarda bir araya gelmesi, Türk dünyasında birlikte iş yapma tecrübesini geliştirecektir.

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde Türk dünyasında ortak içerik üretimine dair somut öneriler şu şekildedir:

- Temel eğitim aşamasında Türk dünyasında ortak *Genel Türk Tarihi* dersi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Ortak Türk Tarihi dersi örneğinde olduğu gibi eğitimden sorumlu bakanlıklar ve üniversitelerle işbirliğinde içinde Ortak Medya Okuryazarlığı dersi için materyaller hazırlanabilir (RU7).
- Görsel işitsel sektörde tarihi filmler için arka alan olabilecek tarihsel gerçeklikle uyumlu biçimde hazırlanacak bir film platosunun Türk dünyasındaki yapımcılara tahsis edilmesi düşünülebilir (Akademik1).
- Yayıncılık alanında gerçekleştirilecek yazılımlar ile Türk dilinin farklı lehçe ve şivelerini kullanan halkların anında iletişim kurmaları için anlık çeviri yapabilecek programların hazırlanması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sektörel işbirliğinin kıymetli bir hasılası olabilir (RY1, Akademik1).
- Türkiye’de ciddi izleyici kitlesine sahip direnç yarışmaları farklı Türk halklarından katılımcılar ile Türk dünyasının farklı coğrafyalarında yapılabilir. Örneğin Kırgızistan’da Tanrı Dağları’nda (Ala-Too) direnç yarışmaları yapılabilir (RU1).

8.1.2. Veri İletimi

Verici ile alıcı arasında bilginin (yayın sinyalinin) ilerlediği kanala/yola iletim ortamı denir. Radyo ve televizyon yayınları karasal, kablo, uydu ortamlarından veya internet üzerinden dinleyici ve izleyici kitleye ulaştırılmaktadır.

Yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat sonucunda görsel işitsel medya alanında Türk dili konuşan coğrafyalarda yayın iletiminin yaygınlaştırılması ile ilgili ortaya çıkan somut öneriler şunlardır:

- Paydaş ülkelerdeki yayınların diğer ülkelerde izlenebilmesi (uydu platformları ve diğer dijital ortamlar) kolaylaştırılabilir. Bu bakımdan Türk Telekom ve TÜRKSAT benzeri kurumların da belli statülerde işbirliği içerisinde olması uygun olacaktır (Akademik1).
- Yayıncılığın alt yapısı için önemli olan frekans spektrumunun planlanması konusunda işbirliği için frekans bantlarının genelini planlanmasından sorumlu olan Türkiye’deki Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) gibi kurumlarında Türk Konseyi ülkelerinin ilgili otoritelerinin de oluşturması gerekli olan Platformun içinde olması sağlanabilir. Bu yolla yayıncılıkta alt yapının oluşturulmasından, içerik üretimine kadar yayıncılık zincirinin içerisinde geniş bir işbirliği ortamı oluşturulmuş olacaktır (Akademik1).
- Türk halklarının haber kaynaklarına doğrudan ulaşması için temel taşıyıcı unsur olan Anadolu Ajansı (AA) gibi yapıların faaliyetlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir (Akademik1).

8.1.3. İçerik Dağıtımını

Microsoft'un kurucusu Amerikalı girişimci Bill Gates, 1996 yılında *içerik kraldır*¹¹ demiştir. Üzerinden epey zaman geçmesine rağmen, içeriğin önemi devam etmiş dolayısıyla kral hala değişmemiştir. 2015 yılında ise Buzzfeed CEO'su John Peretti duruma farklı bir açıdan bakarak, "*Evet içerik kraldır. Ama dağıtım da kraliçedir ve ipler Kraliçe'nin elinde*" diyerek yirmi yıldan kısa bir zaman içerisindeki değişimi ve dönüşümü dile getirmiştir. Bu bakımdan görsel işitsel medya için üretilen ürünleri yani içeriği *dijital iletişim platformları* ya da sinema festivalleri (veya ödülleri) gibi etkinlikler ile geniş kitlelere ulaştırmak en az içerik üretimi kadar ciddi bir konudur. Aksi takdirde üretilen içerik üretildiği şekli ile kalır. Bunun için üretilen içeriğin dağıtımını yani son kullanıcılara ulaştırılması amacıyla içerik dağıtım stratejisinin oluşturulması gerekmektedir.

Yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat ve yapılan araştırma sonucunda görsel işitsel medya alanında Türk dili konuşan coğrafyalarda yayın iletiminin yaygınlaştırılması ile ilgili somut öneriler aşağıdaki gibidir:

- Oscar, Felix gibi uluslararası örneklerde (Akademik3) görüldüğü üzere ses getirecek güçlü film ödülleri ve/veya festivalleri (Akademik2), yayıncılık fuarları düzenlenebilir (RU6).
- Türk dilinin farklı lehçe ve şivelerinin kelime hazinesinden faydalanılarak iletişim alanında ortak literatürün oluşması sağlanabilir. Bu durumda ortak Türkçe'nin iletişim alanından başlayarak yaygınlaştırılmasının önü açılacaktır (Akademik3).

8.1.4. Düzenleme ve Denetleme

Yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat ve yapılan araştırma sonucunda görsel işitsel medya alanında Türk dili konuşan coğrafyalarda düzenleme ve denetleme ile ilgili somut öneriler aşağıda yer almaktadır:

- Kamu idarelerinin işbirliği, Türk dünyasında ortak bir mevzuat, yayıncılık standardı ve etik anlayış geliştirilmesine fırsat sağlayacaktır (Akademik1).
- İkincil düzenlemelerin veya ilgili mevzuatın paylaşımı (know-how paylaşımı) Türk dünyasında işbirliklerini güçlendirecektir (RY1).
- Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayınların denetlenmesinde RTÜK'ün Sayısal Kayıt Arşiv ve Analiz Sistemi (SKAAS) benzeri uygulamalardan faydalanılması ve yapay zekâ ile akıllandırılmış yayın takibi yapılmasını kolaylaştırabilir (RY1).
- Platform bünyesinde bir araya gelecek ülkeler arasında uzman değişimi programları gerçekleştirilebilir (RU4).
- Manipülasyonla, özellikle de yalan haber ile mücadele edilebilir (RU1) ayrıca "İslamofobi" ve "Türkofobi" ye karşı ortak politika izlenebilir.

8.2. Düzenleyici ve Denetleyici Kamu Otoritesinin Rolü

Radyo/TV yayıncılığı ile isteğe bağlı yayıncılık gerek bilgi edinme gerek eğlenme gerekse kültürel paylaşım aracı olarak sınırları, geleneksel yöntemleri ve mesafe kavramını değiştirerek insanlığın gelişimine çok önemli katkılar sağlamıştır. Radyo ve televizyon yayıncılığı iletişim alanında yeni mecralar ile çok sayıda alternatif ortaya çıkmasına rağmen kitle iletişim aracı olarak bu işlevini yaygın bir şekilde yerine getirmeye devam etmektedir (Paçacı vd., 2011: 7).

Günümüzde hedef ülke halklarına ulaşabilmek ve onların gözünde kaynak ülkeyle ilgili olumlu bir imaj oluşturmak için en hızlı ve etkili sonuca erişmenin yolu medya teknolojilerinin etkili bir şekilde kullanılmasından geçmektedir (Demir, 2002: 90, alıntı Aydemir, 2016: 96). Aynı şekilde küreselleşmenin etkisiyle uluslararası politikada kültür konuları giderek ağırlık kazanmaktadır. Bu durum diplomasinin alanını genişletmiş, yeni

¹¹"Content

is

King"

<https://web.archive.org/web/20010126005200/http://www.microsoft.com/billgates/columns/1996essay/essay960103.asp>

oyuncuların sahneye çıkmasına etki etmiş ve bu oyuncular diploması ile aktif roller almaya başlamışlardır (Aydemir, 2016: 90). Bu bakımdan Türk Konseyi ülkelerinde görsel işitsel medya alanında düzenleme ve denetleme işlevi gören kamu otoritelerinin kendi araların işbirliği yapması önem kazanmıştır.

Yayıncılıkla ilgili düzenlemeler genellikle teknik standartlar, demokratik prensipler ve kültürel zorunluluklar ile ilgili konuları içermektedir. Bu bağlamda görsel işitsel medyada içeriğin üretimi, iletimi ve dağıtımı ile ilgili konularda oluşturulacak platform bileşenlerine teşvik edici mahiyette önerilerde bulunabilir (RU7).

Kamu otoriteleri kendi yetkileri kapsamında ülkelerinin dışişleri, ulaştırma (haberleşme), ticaret ve kültür bakanlıklarının bilgisi dâhilinde yayıncılığın teknik, idari, ticari, etik ve kültürel boyutları ile ilgili ortak çalışmalar yürütebilirler. Bu çalışmalardan özellikle teknik boyut kısmı zaman zaman zorunlu bir çalışma gerektirmektedir.

8.2.1. Teşvik Edilebilecek İşbirliği Alanları

Görüşme yapılan grubun bakış açılarıyla görsel işitsel medya alanında düzenleme ve denetleme faaliyetleri yapan kamu otoritelerinin oluşturacağı platform, Türk dünyasında yayıncılık alanında işbirliğinin artırılması ile ilgili çeşitli teşvik edici çalışmalar yapabilir (RY2). Bunlar;

- İçerik üreticilerinin, kamu yayıncılarının, özel yayıncıların ve akademisyenlerin bir araya getirilmesiyle oluşan çalışma grubunun ortak kültürü vurgulayan yapımlar için fikir üretiminde bulunması (Akademik1).
- Türk devlet ve topluluklarına ait televizyon kanallarının tüm Türk ülkelerinde yayın yapabilecek mevzuat düzenlemelerine kavuşması için Türk Konseyi ve ilgili ülkelerin büyükelçilikleri ile TÜRKSAT gibi uydu ve platform işletmecilerinin bir araya getirilmesinin sağlanması ve görsel işitsel alanda mevzuatın yakınlaştırılması çalışmalarının yapılması gerekmektedir (Akademik1).
- Telif haklarıyla ilgili yapılacak çalışmalara destek sağlanmalıdır (RU7).
- Kişisel verilerin korunması ve manipülasyon mücadele ile ilgili yapılacak çalışmalara destek sağlanmalıdır.
- Sınır aşan yayınların denetlenip düzenlenmesi ile ilgili çalışmalara destek olunmalıdır.
- Türk dünyasındaki kamu otoritelerinin rehberlikleri ve teşvikleriyle yapımcıların ve sektör profesyonellerinin buluşacağı etkinlikler gerçekleştirilebilir. Bu durum üretici faaliyetlerde ortaklıklar sağlayarak finansal ve teknik alt yapıya yönelik destekleri harekete geçirmiş olacaktır.
- Kurumlar arasında deneyim aktarımı yapılmalıdır (RY1).
- Yapılacak çalışmalarda RTÜK ev sahipliği yapılabilir, lojistik destek sunabilir (RY1).
- Yayıncılık sektörü sürekli gelişen ileri teknoloji ürünlerini kullanmaktadır. Söz konusu ettiğimiz ülkeler teknoloji pazarında daha çok ara mamul üreten ya da tüketen olarak yer almaktadır. Buna son vermek kısa zamanda mümkün değilse bile AR-GE çalışmalarının birlikte planlanması Türk dünyasının teknoloji üreten bir güç olmasını sağlayacaktır. Geliştirilecek yazılım ve donanım unsurlarının yayıncılık alanının ötesinde kullanılacağı da aşikârdır. Bu amaçla ülkelerin bilim insanlarının işbirliği ve bunun sanayi ile buluşması yolları aranmalıdır (Akademik1).

8.2.2. Stratejik İşbirliği İmkânları

RTÜK'ün Türk dünyasındaki ilgili kurumlarla olan işbirliğinin geçmişi 2006 yılına kadar gitmektedir. 2006 yılında RTÜK, Azerbaycan "Milli Televizyon Şurasına" Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi ile ilgili kurumsal tecrübe aktarmıştır (RU5).

Türk Konseyi bünyesinde bir araya gelmiş olan ülkelerin görsel işitsel medya alanında faaliyet gösteren kamu otoritelerinin kültürel ortaklıklarının farkına varan ve bu farkındalığı yaymayı yansıtan bir politika belgesinin üretilmesi çok kıymetlidir. Bu kıymetin iki boyutu vardır (Akademik1) :

- 1- Öncelikle, Türk Konseyi üyesi ve gözlemci ülkelerin, halkların ve bunlarla akraba diğer ülkelerdeki insanların kısaca Türkçe konuşan insanların belli bir konuda ortak ve belgelenmiş bir strateji içerisinde hareket etmeleri niyeti başlı başına çok kıymetlidir. Bu niyet beyanı uzmanlık gerektiren ve birlikte çalışılması ihtiyacı duyulan diğer alanlara öncülük edebilir.
 - 2- İkinci olarak ise hazırlanacak söz konusu politik belge, bileşen bütün ülkelerde faaliyet gösteren TRT benzeri kamu yayıncısı kuruluşlar için talimat, özel yayın kuruluşları içinde kuvvetli bir tavsiye anlamı taşıyacaktır (Akademik1).
- Platform şemsiyesi altında yayınların içeriğini denetleme konusunda ortak yayın ilkeleri belirlenebilir. Kültürel alanda yakınlık olması bu işbirliğini kolaylaştırmaktadır (RU4).
 - AB mevzuatında yer alan Avrupa Eserleri (kotalar) konusunun düzenlenmesine benzer şekilde; Türk kültürünü yansıtan eserlerin yapım, yayın ve dağıtımının teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, öncelikle üye ülkelerin katılımıyla oluşturulacak fonlarla Türk eserlerinin yapım, yayın ve dağıtımlarının teşvik edilmesi, medya çalışanlarının tüm dünya ile rekabet edebilmesi için eğitimleri teşvik edilmelidir. Bununla birlikte üye ülkelerde faaliyet gösteren yayıncı kuruluşlara günlük iletim zamanlarının belirli bir süresini Türk eserlerine ayırması yükümlülüğü getirilmelidir (Akademik2).

8.3.Oluşturulacak Çatı Kuruluşun (Platform) Niteliği

Yarı yapılandırılmış mülakat çözümlemesi sonucunda;

- Aralık 1999'da RTÜK Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanlığının Üst Kurul'a sunmuş olduğu "2000'li Yıllarda RTÜK Raporu" nda Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler, İslam İşbirliği Örgütüne üye ülkeler ve Türk Cumhuriyetleri ile işbirliğinin artırılması önerileri sunulmuştur (RU5). O dönemde Avrupa Konseyinin bünyesinde elde edilen görsel işitsel yayıncılıkla ilgili tecrübenin coğrafi ve kültürel yakınlık içinde olunan ülkelere aktarılması için EPRA benzeri çatı kuruluşların oluşturulması önerilmiştir (RU5).
- Türk dünyasında görsel işitsel medya alanında oluşturulacak bir çatı platform için EPRA, MNRA, BRAF, IBRAF tecrübesiyle bu alanda önemli bilgi birikimine sahip Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) bünyesinde temas sekretaryası oluşturarak çalışmalara başlanabilir (RU1).
- Oluşturulacak çatı yapı işlevsel olmalıdır (RU3). Herhangi bir isim ile anılması da şart değildir. Esnek şekilde oluşan yapının kurumsallaşma çalışmalarının sonucunda ilgili devletlerin kurumlarının talepleri de gözetilerek zaman içerisinde şekillenmesi sağlanmalıdır (RU1).
- Oluşacak bu yeni yapı medya alanında öncü kuruluş olarak gerekirse "yeni medya" ile ilgili çalışmaları da gündemine almalıdır (RU6).
- RTÜK bünyesinde oluşturulacak temas sekretaryasının yol haritasını oluşturmak için Türkiye'nin Dışişleri, Ulaştırma ve Haberleşme ve Kültür ve Turizm Bakanlıkları ile Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Macaristan'ın ve KKTC'nin Ankara Büyükelçiliklerini kapsayan ziyaretlerle ile görüş alış verişi yapılarak ilk adım atılabilir (RU1). Bunun yanı sıra Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Türk Konseyi, TİKA, TRT, Anadolu Ajansı, TÜRKSAT gibi kamu kurum ve kuruluşları ile beraber üniversitelerle de görüşmeler yapılabilir. Görüşmeler sonucunda elde edilecek veriler, beklentiler, temenniler ışığında ortaya bir yol haritası çıkartılabilir.

- İkinci soruda ifade edilen niyetin kurumsal bir varlık kazanması açısından Türk Keneşi alt komitesi, TÜRKSOY gibi kültürel etkinlik odaklı bir yapının bünyesinde (Akademik1) ya da tümüyle bağımsız olarak yayıncılık alanında kamu otoritelerinin temsil edildiği bir platform ortaya çıkabilir (RU1, Akademik3).
- Kurumsal varlığın sağladığı avantaj bu alanda yapılacak çalışmaları günlük siyasal tercihlerin dışında kalarak süreklilik kazanmasına yardımcı olacaktır.
- Her ne kadar kurucu sekreteryaya görevi RTÜK'te olsa da tüm paydaşların ülkelerindeki görsel işitsel medyanın büyüklüğüne bakılmaksızın oluşturulacak platformda eşit olarak söz sahibi olmaları gerekmektedir (Akademik2, RU1, RU3).
- Bu platformun yaptırım yetkisi olmamalıdır (RU6). Ancak ileri ki zamanlarda yumuşak düzenleme olarak ifade edilen ikincil düzenlemeler için önerilerde bulunulabilir (RU5). Bu platform sadece sorun çözen değil aynı zamanda yayıncılık alanında yapay zekâ gibi (RY1) yeni gelişmelerin konuşulacağı ortama zemin hazırlamalıdır (RU5). İleriye dönük projeksiyon yapabilecek çalışma yapılabilir (RU6).
- Türk Konseyi ülkelerinin görsel işitsel medya otoritelerinin devlet yapısı içinde RTÜK'ün merkezi idari sistem içindeki yapısına benzeyen biçimde bağımsız idari otorite olarak vücut bulmaması anlaşılır bir durumdur. Görsel işitsel medya alanında düzenleme ve denetleme işlevi gören kurumun küresel kapitalist sistemin dayattığı kurumsal özerkliği olması şart değildir. Bu bakımdan ilgili ülkelerdeki görsel işitsel medyanın düzenlenmesi ve denetlenmesi işlevini gören kamu otoritelerinin genel idare içerisindeki konumuna bakılmaksızın yapmış olduğu görev dikkate alınarak iş birliği ortamının geliştirilmesi uygun olacaktır (Akademik1).
- Yukarıda birinci sorudaki bahsedilen işbirliği imkanları dikkate alındığında Türk dünyasında görsel işitsel medyanın denetlenmesi ve düzenlenmesi işlevini gören kurum ve kuruluşların esas bileşenini oluşturacağı platformun bünyesi daha geniş tutulabilir. Örneğin Türkiye'de Anadolu Ajansı, TRT, BTK, TÜRKSAT gibi kurum ve kuruluşlarda oluşturulacak çatı kuruluş altında uygun statülerinde temsil edilmesi uygun olacağı görüşü ortaya çıkmıştır (Akademik1). Bu bakımdan oluşturulacak Platform'un esnek yapılı ve geniş bir koordinasyonu sağlayacak bir işlevselliğine sahip olması önemlidir (RU3).
- Oluşturulacak platform kapsamında yapılacak yıllık toplantılara rotasyonla üye ülkelerinin kamu otoriteleri ev sahipliği yapılabilir (RY1). Oluşturulacak birlik için genel sekreterlik kurulabilir (RY1). Esnek bağ ile sekreteryaya oluşturulmalıdır. Zira teknolojik ve ekonomik alt yapısı başka ülkeler ile eklenmiş olan söz konusu ülkeler arasında görsel işitsel medyayı düzenleyen kamu otoriteleri arasında işbirliği esnek bağ ile oluşturulmalıdır (RU1). Oluşturulacak esnek platform güncel siyasi konulardan uzak durması ve bağlayıcı kararlar almamalıdır (RU2).
- Türk Konseyi üyesi ve gözlemcisi ülkelerin görsel işitsel medya alanındaki idari otoritelerinin oluşturacakları esnek işbirliğine Türk dilinde yayınların olduğu Afganistan gibi diğer ülkelerin de gözlemci olarak katılmasının önü açılmalıdır (RU1). Üye ülkelerden medya ile ilgili kamu görevlileri, uzmanlar, yayıncılar, akademisyenler, diğer kuruluşlar ve gazetecilerden düzenli olarak görüş alınmalı, kamuoyu araştırmaları yapılmalı, yürütülen çalışmalar bütün bu görüşler doğrultusunda sürekli olarak güncellenmelidir (Akademik2).
- Avrupa Konseyi bünyesinde 1996'dan beri faaliyetlerini sürdüren EPRA'nın çalışmaları hem üye kamu otoriteleri hem de AGİT, Avrupa Birliği gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından dikkatle takip edilmektedir. Türk Konseyi bünyesinde oluşturulacak platformunda EPRA'nın başarılı çalışmalarını yakinen takip edebilir, gözlemci olması sağlanabilir (RU5).
- Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin düzenleyici otoritelerinden müteşekkil olan ve Strazburg merkezli olarak faaliyet gösteren EPRA'nın 47 ülkeden 55 üye kuruluşu

vardır. EPRA'nın bu alandaki en geniş katılımlı ve en eski iş birliği platformu olma özelliği, dernek statüsündeki örgüt yapısı ve bilgi, tecrübe ve en iyi uygulamaların paylaşımına yönelik faaliyetleri ele alındığında Türk dünyasında bu alanda faaliyet gösterecek düzenleyici otoriteler platformu için örnek model teşkil edeceği söylenebilir (RU8).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hem teknik hem de içerik boyutuna bakıldığında günümüzde hiçbir ülkenin medya alanını tek başına düzenleme ve denetleme imkânı yoktur. Bunun sebebiyse teknolojik gelişmeler sonucunda iletişim mecralarının çeşitlenmesi ve iletişimin hızının artmış olmasıdır. Dolayısıyla ülkeler arasında ikili veya çoklu işbirliği imkânları zorunlu hale gelmiştir.

Görsel işitsel medya alanında Türkiye'de kamu adına 1994 yılından beri düzenleme ve denetleme görevini yürüten RTÜK'ten anayasa ve yasalarda verilen görevin ötesinde medya ve iletişim alanında Türk toplumunda daha fazla beklentinin olduğu açıktır. Bunda Üst Kurul'un güçlü imajının (pozitif + negatif) etkisinin rol oynadığı düşünülmektedir. Zira toplumdaki Üst Kurul'dan beklenen faaliyetler TRT, BTK, AA başta olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görev alanının içindedir.

Bu hatırlatmadan sonra çalışma özelindeki konuya döndüğümüzde, RTÜK öncülüğünde Türk dünyasında görsel işitsel medya alanında yapılacak işbirliğinin kurumsal bir mahiyet kazanması anlamlı sonuçlar doğuracaktır. Zira oluşturulacak platform bünyesindeki etkinlikler Türk dünyasının görsel işitsel medya alanında birbirini yakinen tanımalarına katkı sağlayacaktır; kurum, kuruluş ve özel teşebbüslerin ikili ve çoklu olarak birlikte iş yapma tecrübesini geliştirecektir. Oluşturulacak güç birliği var olan kültürel mirasın sunumunun yanı sıra Binark'ın Güney Kore için belirtmiş olduğu yaratıcı içerik endüstrisinin yani K-içeriklerin (Binark, 2019: 14) Türk Dilli ülkelerin ortak akıl ve emek gücü oluşturması ile Türk kültür ve medeniyetinin değer irmağından beslenen "Türk-İçerik" endüstrisinin oluşması stratejisini ortaya koyacaktır.

Türk Devletleri Teşkilatı üye ve gözlemci ülkelerinin görsel işitsel medya alanında düzenleme ve denetleme işlevi gören RTÜK benzeri kamu otoritelerinin bir araya gelmesi ile oluşturulacak (önerilen) Platformun bu ülkeler arasındaki kültürel yakınlaşma başta olmak üzere her alandaki ilişki ve iş birliğinin güçlenmesine olumlu etkisi olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler neticesinde aşağıdaki başlıklar üzerinde fikri yoğunlaşmanın ortaya çıkmış olduğu görülmüştür:

- Türk Devletleri Teşkilatı'nın RTÜK'ün benzer faaliyetlerini yürüten ilgili kurum ve kuruluşlarının esnek bir Platform çerçevesinde bir araya gelmesi sağlanmalıdır.
- Bu platformun Türk Keneşi bünyesinde ya da RTÜK'ün sekretaryasında bağımsız olarak oluşturulması gerekmektedir.
- Türk dünyasında iletişim ve içerik üretimi stratejilerinin oluşturulmasında oluşturulacak (önerilen) Platform koordinasyon görevini görebilir.
- Önerilen Platform'un ileriki dönemde siyasi ve ekonomik durumlar da göz önünde bulundurularak tüzel kişiliğe sahip daha sıkı işbirliği sağlayan bir örgüte dönüşme hedefi olmalıdır.

RTÜK'ün 2019-2023 Stratejik Planında kurumun vizyonu "Görsel-işitsel medya hizmetleri alanında sektöre yön veren, uluslararası düzeyde söz sahibi bir otorite olmak" olarak ifade edilmiştir. Ayrıca Plan'da yer alan 3'üncü Amaç'ın altında yer alan 4'üncü Hedefi ise "RTÜK'ü ulusal ve uluslararası alanda tanıtmak, kurumsal imaj ve itibarını güçlendirici çalışmalar yapmak" tır. Bunlardan hareketle Kurumun Türk dünyasındaki benzer kurumlar ile ortak bir platform oluşturarak işbirliği içerisinde olması, kurumun Stratejik Planında yer alan kurumsal vizyonu ile bahsedilen stratejik amaç ve hedefine ulaşmasına hizmet edecektir.

KAYNAKÇA

- Akalın, A (2011), “Radyo ve Televizyon Teknolojilerindeki Gelişmelerin Hukuki Düzenlemelere Etkisi”, RTÜK Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Aslan, Ö., Öztekin, A. (2020), “Kamu Diplomasisi Örneği Olarak RTÜK Çalışmaları: Gelecekle İletişim Çalışmaları’na Katılan Yabancı Uyruklu Öğrenciler Üzerine Bir İnceleme”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt 8, Sayı 2, Eylül, 2020, e- GİFTER, s.1437-1465
- Aydemir, E. (2018), Kamu Diplomasisi, İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Aydemir, E. (2016), Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Baş, G. (2013),”*Öğretmenlerin Lisansüstü Eğitimden beklentileri: Nitel Bir Araştırma (Niğde İli Örneği)*”, Yüksek Öğretim Dergisi, 2013: 3(2), s.61-69
- Binark, M. (2019), Kültürel Diplomasi ve Kore Dalgası “Hallyu”, Ankara: Siyasal Yayınları
- Çabuk, D. (2013), *Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecinde Türkiye’de Medya Politikalarının Dönüşümü*, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı1, s.26-48.
- Eagleton, T. (2019), Kültür, 2. Baskı, İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Nye, Joseph (2017), Yumuşak Güç, İkinci Baskı, Çev. Rayhan İnan-Aydın, Ankara: BB101 Yayınları
- Nye, Joseph S., Welch, David A. (2018), Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak, Çev. Renan Akman, Güncellenmiş 5. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wallerstein, I. (2014), Dünya Sistemleri Analizi, 3. Baskı, İstanbul: bgst Yayınları.
- Ulusal Medya ve İletişim Kurumu Medya Konseyi, (Media Council Of The National Media And Infocommunications Authority) <http://english.nmhh.hu/> , Erişim. 04.03.2020
- Milli Televizyon ve Radio Şurası, Azerbaycan Ulusal Televizyon ve Radyo Konseyi (National TV and Radio Council of the Republic of Azerbaijan) <http://www.ntrc.gov.az/> , Erişim: 04.03.2020
- RTÜK (2019), RTÜK 2019-2023 Stratejik Planı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- RTÜK (2018), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu 2018 Yılı Faaliyet Raporu, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi’nin Kurulmasına Dair Nahçıvan Antlaşması <https://www.turkkon.org/tr/temel-belgeler>, Erişim: 04.03.2020
- Karadeniz Yayıncılık Düzenleyici Otoriteler Forumu <https://www.braf.info/TR/Home> , Erişim: 05.03.2020
- Gates, B. (1996), İçerik Krallığı, “Content is King” <https://web.archive.org/web/20010126005200/http://www.microsoft.com/billgates/columns/1996essay/essay960103.asp> , E.06.03.2020
- Paçacı K., Seçki A., Pençereci Ş. (2011), “Düzenleyici Kurulların Sayısal Yayıncılıkta Rolü”, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Sektörel Araştırma ve Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/slug/duzenleyici-kurumlarin-sayisal-yayincilikta-rolu.pdf> , 06.03.2020
- BTK internet sayfası, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği – ITU <https://www.btk.gov.tr/itu> E. 16.07.2021

RTÜK internet sayfası, AB Bünyesinde Yürütülen Faaliyetler, <https://www.rtuk.gov.tr/ab-bunyesinde-yurutulen-faaliyetler/3822/896/ab-bunyesinde-yurutulen-faaliyetler.html> , E. 16.07.2021

General Information on EPRA

<https://www.epra.org/articles/general-information-on-epra> E.01.09.2021